

Г. К. Авдєєва
к.ю.н., доцент кафедри криміналістики
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого,
м. Харків

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАТЬ У БОРОТЬБИ З КІБЕРЗЛОЧИННІСТЮ

На сучасному етапі розвитку суспільство стає все більш залежним від роботи комп'ютерних та телеко-мунікаційних систем й мереж. На жаль, не є виключенням і злочинна діяльність. Останнім часом в Україні наявна стійка тенденція до збільшення кількості злочинів, учинених у сфері використання електронно-обчислювальних машин, автоматизованих систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку [1]. Завдяки динамічному розвитку інформаційних технологій з'являються нові можливості не лише для вчинення невідомих раніше правопорушень, а й для традиційних злочинів, які в наш час вчиняються з використанням

інформаційних технологій. Щороку збільшуються їх кількість та суспільна небезпечність.

Комп'ютерна злочинність (кіберзлочинність) – це особливий вид злочинів, пов'язаних із незаконним використанням сучасних інформаційних технологій і засобів комп'ютерної техніки [1]. На сьогодні в усьому світі кількість злочинів з використанням телекомунікаційних мереж і мережевих технологій (кіберзлочинність) складає 30–40% від загальної кількості злочинів [2]. Боротьба з такими злочинами вимагає застосування адекватних засобів протидії, в т. ч. – більш широкого використання спеціальних

знань для своєчасного їх виявлення, кваліфікованого розслідування і профілактики.

Питанням дослідження проблем використання спеціальних знань у боротьбі з кіберзлочинністю вчені-криміналісти приділяють значну увагу останні два десятиліття, однак у зв'язку зі стрімким розвитком інформаційних технологій і швидкими змінами поколінь комп'ютерної техніки та програмного забезпечення існує нагальна потреба в подальшому дослідженні в даному напрямку для уточнення окремих наукових положень, в т.ч. – виокремлення специфічних слідів комп'ютерних злочинів та розроблення способів їх виявлення і дослідження з використанням спеціальних знань.

Сліди кіберзлочинів досліджуються, в основному, в межах телекомунікаційної комп'ютерно-технічної експертизи та експертизи відео- та звукозапису. Науковий рівень експертних методик безпосередньо залежить від рівня професійної підготовки експертних кадрів через те, що розробку нових експертних методик зазвичай здійснюють співробітники державних експертних установ України (лише близько 3% таких співробітників мають наукові ступені) без залучення науковців фундаментальних галузей науки. Завдяки цьому науковий рівень існуючих експертних методик не відповідає сучасному рівню розвитку науки і техніки, а значна кількість необхідних у повсякденній експертній роботі методик взагалі відсутня (зокрема, методика криміналістичної ідентифікації автора української усної мови).

У зв'язку з бурхливим розвитком комп'ютерної техніки і телекомунікаційних мереж методики судово-експертного дослідження даних об'єктів вимагають постійного оновлення та доопрацювання

у зв'язку з тим, що через кожні 2–3 роки змінюються формати даних, операційні та файлові системи, протоколи і середовище перенесення даних, технічні засоби, що забезпечують процес передавання інформації. Однак, здійснити розробку нових та удосконалення існуючих експертних методик неможливо без використання високооплачуваної праці вчених в галузі телекомунікаційних мереж і кваліфікованих ІТ-фахівців.

У низці державних експертних установ деякі види досліджень взагалі не проводяться через відсутність спеціального обладнання (інструментальних вимірювальних засобів, найсучаснішої комп'ютерної техніки, спеціального програмного забезпечення, тощо) і відповідних спеціалістів (лінгвістів, фоноскопистів, ІТ-спеціалістів високої кваліфікації та спеціалістів у галузі телекомунікаційних технологій та ін.). Більше того, на сьогодні експертно-кваліфікаційні комісії МЮ України не мають можливості атестувати експертів і видавати їм посвідчення на право проведення комп'ютерно-технічної і телекомунікаційної експертизи через відсутність в складі їх атестаційних комісій відповідних фахівців. Але при цьому працівники правоохоронних органів у більшості випадків мають звертатися виключно до експертів державних спеціалізованих експертних установ через те, що в ст. 7 закону «Про судову-експертизу» монопольне право на проведення криміналістичних експертиз (у т.ч. – експертиз відео – і звукозапису, цифрових документів та ін.) належить державним судово-експертним установам [3]. Все це часто унеможливило використання спеціальних знань високкваліфікованих спеціалістів у галузі ІТ-технологій при розслідуванні кіберзлочинів.

Не викликає заперечень той факт, що інформативність та доказова значущість

виявлених слідів комп'ютерних злочинів напряму залежить від обсягу використаних спеціальних знань та рівня обізнаності спеціаліста (експерта), якого залучено до огляду (дослідження) комп'ютерної інформації. Тому для підвищення ефективності використання спеціальних знань у боротьбі з кіберзлочинністю є необхідною більш чітка процесуальна регламентація судово-експертної діяльності та надання можливості співробітникам правоохоронних органів самостійно обирати

найбільш кваліфікованих спеціалістів (експертів) у галузі комп'ютерної техніки, програмних продуктів та телекомунікаційних мереж для залучення їх до проведення судових експертиз. Цю проблему на сьогодні можна вирішити лише шляхом скасування в ст. 7 Закону України «Про судову експертизу» норми «Виключно державними спеціалізованими установами здійснюється судово-експертна діяльність, пов'язана з проведенням криміналістичних експертиз» [3].

Список літератури

1. Судова практика розгляду справ про злочини у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), автоматизованих систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку / Офіційний сайт Верховного суду України. [Текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.scourt.gov.ua>. – Заголовок з екрану.
2. Основные услуги и тарифы на рынке киберпреступности в странах СНГ. [Текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interface.ru>. – Заголовок з екрану.
3. Про судову експертизу. Закон України. / Законодавство України. [Текст]. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>. – Заголовок з екрану.